

ВОЛОДИМИР ПИЛИПЧУК:

«ЄВРОПА БАЖАЄ, ЩОБ УКРАЇНА СТАЛА ОДНИМ З ЛОКОМОТИВІВ ЄС, А НЕ ПРИЧІПНИМ ВАГОНОМ. ЄВРОПА ЗАЦІКАВЛЕНА, ЩОБ ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОСОЮЗ ДОДАЛА СВІЖОЇ КРОВІ В ЄС, А НЕ ВИСМОКТУВАЛА ЇЇ З ЄС»

VOLODYMYR PYLYPCHUK:

«EUROPE WANTS UKRAINE TO BECOME ONE OF THE EU'S DRIVING FORCES, NOT THE ATTACHED CAR. EUROPE IS INTERESTED IN UKRAINE'S ADDING NEW BLOOD TO THE EU, NOT SUCKING IT OUT»

Погляд відомого економіста та громадського діяча Володимира Пилипчука на ринкові перетворення в українській економіці на зорі незалежності, а також на інтеграційні перспективи України в розмові з оглядачем Вадимом Бардасем спеціально для журналу «Економіст».

– Шановний Володимире Мефодійовичу, ви очолювали парламентський комітет з питань економічної реформи в період, коли відбувався демонтаж командно-адміністративної системи господарювання й формувалися підвалини ринкової економіки, і безпосередньо впливали на становлення ідеології ринкових перетворень. Що завадило Україні в перші роки незалежності запустити маховик реальних ринкових перетворень, як це відбулося в Польщі, Чехії, Угорщині, та упередити прояви незаконного перерозподілу національного багатства й значного майнового розшарування українського суспільства?

– Очолювати-то очолював, а щоб реально впливати на процеси ринкових перетворень, треба мати в парламенті мінімум 226 голосів підтримки... І вони в мене з'являлися лише епізодично, коли знаходився компроміс. А компроміс у науці – то відхід від істини..., а в політиці, що гірше, – це відхід не лише від позиції і від напрямку реформ, а... від її кінцевих результатів.

У названих країнах була проведена надшвидка реформа, що отримала назву «шокової терапії», в нас відбувся «шок без терапії», бо реформи розтягнулися на десятиліття. У пресі частенько публікувалися деякі мої вислови з приводу необхідності швидких, стрімких у часі реформ. 1. «Якщо ви прийшли до лікаря з наміром вирвати зуб, то лікар має це зробити швидко. Якщо тягнутиме зуб протягом доби, то або пацієнт загине від больового шоку, або покалічить дантиста...» 2. «Якщо ви надумали відрубати коту хвоста, то це слід зробити миттєво і за один прийом, якщо рубатимете цілий день, по одному крихітному шматочку в десять прийомів, то кіт утече. А якщо й сидітиме, то здохне від болю».

Наведу деякі фактори, що перетворили українську реформу (та й реформи у всіх республіках колишнього СРСР) у «шок без терапії»:

1. Перші півтора роки перший український парламент працював у координатах СРСР, і тому комуністи не бажали нічого слухати про ринкові реформи, доки команда на це не надійде від ЦК КПРС... А з ЦК КПРС така команда не надходила. Весь цей час ЦК КПРС намагався переконати, що слід будувати «соціалізм із виразом

людського обличчя», а не ринкову економіку. Економіка стрімко падала й інтенсивно розкрадалася «червоними директорами» і такими ж головами колгоспів через горбачовські кооперативи, створювані родичами названих керівників. «Революційне крило» першого парламенту становило всього 130 депутатів, а для прийняття рішень щодо реформ потрібно було мати голоси 226 депутатів.

2. Після дезінтеграції Радянського Союзу згадана комуністична більшість, будучи монопольною масою на всіх керівних постах в Україні (зверху донизу), забажала переломити проведення реформ під свої особисті й партійні інтереси. Незважаючи на те, що КПУ була офіційно заборонена, корпоративна єдність комуністів брала верх їх інтересів над інтересами державними. І вони затягнули реформи в часі та просторі, тому й спотворили їх своїми поправками й голосуванням до тієї межі, яка дозволяла їм стати власником державного майна України. Ви не знайдете жодного РУХівця (навіть колишнього депутата-РУХівця) серед нинішніх олігархів, мільярдерів чи, бодай, доларових мільйонерів, окрім тих, що продалися політ- і бандформуванням Кучми та Януковича. Всі нинішні «грошові мішки» – прямі вихідці саме з комуністичного і бандитського середовища.

3. Методологія реформ, розроблена Комісією, яку я очолював, відповідала духу реформ у згаданих вами європейських країнах, але... Наша Концепція реформ була прийнята парламентом, а саму Програму реформ та її часові межі реалізації комуністи заблокували. Їм треба було «напрацювати» поправки до законів на свою власну користь. Закони, що вносилися нами задля переходу економіки України на ринкові підвалини, та їх кінцева суть при прийнятті закону в другому читанні з поправками комуністів змінювалися до невпізнання внесеного нами варіанту. Після їх прийняття я їх не впізнавав і не бажав візувати, але мусив, бо закон прийнятий парламентом, а права «вето» в голови Комісії не було й немає...

4. Тобто до 2005 року роздержавлення власності, «демонтаж командно-адміністративної системи господарювання, формування підвалин ринкової економіки» і створення нових форм господарювання й управління країною – все було безроздільно в руках компартійних функціонерів і «командирів радянської економіки». З 2010 року знову повернулося в їх же руки і руки їх колаборантів – звичайних бандитів.

5. Депутатський корпус України не володів ні теорією, ні практикою ринкової економіки. У СРСР приватної

власності й ринкових відносин не було, і «ринковиків» ВУЗи не готували.

Тому перед прийняттям ринкових законів треба було провести дуже серйозну просвітницьку й навчальну роботу серед самих законодавців. Доходило до надзвичайних казусів. Наведу лише три випадки із сотень подібних. Коли весною 1991 року Президія Верховної Ради України відмовилася виносити на розгляд мою антиінфляційну концепцію, я, намагаючись заручитися підтримкою науковців, виступив в одному з академічних закладів Києва з лекцією про загрозу майбутньої інфляції в рубльовому просторі взагалі та в Україні зокрема. Прохав їх підтримати мої зусилля щодо запровадження антиінфляційних заходів. Замість підтримки вони зателефонували першому заступнику Голови Верховної Ради України Іванові Плющу. І що вони йому тоді сказали – не знаю, але на наступному засіданні Президії Верховної Ради України Плющ мені заявив: «Володимире Мехводійовичу, мені тут телехотували. Я вас поважаю як вченого і як організатора, але ви читалися іноземних книжок, понавчували всяких хвантастику, що нібито Україну очікує інфляція, і що при ній ще й гроші будуть знецінюватися і то із швидкістю 1-1,5% в день. Де ви таке взяли? Для чого ви людей лякаєте? Придумайте таке – інфляція». У результаті такого «брифінгу» для членів Президії на засіданні Президії Верховної Ради Антиінфляційну концепцію Пилипчука була вирішено відхилити як надуману загрозу і навіть не виносити на розгляд Верховної Ради. Через півроку Україну накрила гіперінфляція!!!

Другий випадок. Восени 1992 року після мого виступу з презентацією закону «Про заставу» (майна) до мене підійшов один дуже поважний депутат і запитав: «Володимире Мефодійовичу, а чому саме ви доповідали закон про заставу, це ж мали б робити військові (прикордонники)?»

Третій випадок. Після презентації одного з антимонопольних законів підходить до мене комуніст – «рабочий очисного забоя» і каже: «Все это ерунда, профессор. Муть. Коммунисты не поддержат эти американские штучки».

Наведені приклади ілюструють ситуацію в парламенті України і умови, в яких нам доводилося творити й просувати закони ринкового спрямування.

Але завдяки науковому потенціалу депутатів постійної Комісії Верховної Ради України (1-го скликання) з питань економічної реформи та управління народним господарством було забезпечено законопроектну роботу зі створення й функціонування суверенних економічних і управлінських інститутів у всіх галузях економіки України. Бо наша Комісія співпрацювала з іншими в питаннях економічних реформ. Чи задоволений я підсумком? Скажу відверто – ні!

Після цього я ще один термін працював у парламенті, але його склад був ще гірший з професійної та ідеологічної точки зору. Тому й завершив політичну кар'єру ще в працездатному віці. Рішення таке я прийняв як науковець і як громадянин. З наукової позиції – вважаю, що залишатися в парламенті-колгоспі було за межею розумного, тому що намагатися лобом пробити стінку – затія марна, а то не моя метода роботи. Адже зрозуміло, що лоб сяде, а стінка вистоїть. З громадянської точки зору – мені було боляче дивитися, як люди риються в бачках зі сміттям, як науковці й ефективні інженери та робітники лишають країну і виїжджають за її межі. Я відчував свою провину перед ними і свою причетність до їх жалюгідного становища самим фактом свого депутатства, самим фактом

перебування в парламенті, прийняті закони в якому довели людей до такого стану. Я вирішив бути більше не причетним до цього. Не бажав, щоб люди слали прокльони на мою адресу.

– Багато критиків стратегії ринкових перетворень в Україні наголошують на тому, що пріоритети реформування грошово-кредитної та бюджетно-податкової систем визначалися на основі принципів Вашингтонського консенсусу та Чиказької економічної школи, які не були прийнятними для країн з нестійкими інститутами ринку, тому й наслідки для української економіки були плачевними. Чи була реалізована в Україні монетаристська модель макроекономічного регулювання на кшталт «шокової терапії» Л.Бальцеровича в Польщі? Якщо була, то що в ній, на вашу думку, було не прийнятним для застосування відносно українських реалій соціально-економічного розвитку у 90-х роках минулого століття?

– До розробки пріоритетів у реформуванні грошово-кредитної та бюджетно-податкової систем причетні парламент, уряд і Національний банк України.

Наша Комісія не займалася питаннями грошово-кредитної політики безпосередньо. Сфера грошово-кредитних відносин була компетенцією іншої Комісії. Стосовно критики парламенту – вона безпідставна. Стосовно «критиків»... Усе це чистої води вигадки, якщо не сказати простіше – звичайна брехня. Про «Вашингтонський консенсус» я почув кілька років тому. Теорію Фрідмена (засновника Чиказької школи) в багатьох її аспектах не сприймаю принципово або сприймаю як шкідливу, оскільки в ній закладений прімаат обігу над інтересами зростання виробництва.

Стосовно критиків, писак та їх совісті. Вони дуже часто приписують ще живим те, чого вони не робили. Або навпаки – приписують собі чуже. Знаєте, я ще живий, а вже читаю в офіційних біографіях деяких економістів, що вони розробники законів, які розробляла наша Комісія. Наприклад: 16 липня 1990 року Верховна Рада України прийняла Декларацію про державний суверенітет, 6-й розділ якої – «Економічна самостійність» – розроблявся групою депутатів під моїм особистим керівництвом. Цей же розділ ми розширили і переробили в ЗАКОН УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ «Про економічну самостійність Української РСР», який був прийнятий Верховною Радою України 03.08.1990. Зараз я читаю в біографії одного з економістів, що він був автором цього закону. На той час я навіть не був знайомий з тою особою, гадки не мав про її існування, тому вона в цьому процесі не могла брати жодної участі. Я ще живий, а він вже пише, що був «безпосереднім розробником».

Комісію, що опікувалася розробкою законів з питань банківської справи, фінансів, бюджету цін і податків, грошово-кредитної політики, очолював «твердий» комуніст Андрій Васильович Печеров, мій опонент, але я не можу й думки допустити, що він «пішов на контакт» з буржуйськими монетаристами. Він відмовлявся навіть розробляти закон про банки і банківську систему України, тому його розробила наша Комісія, а доповідати його Президія доручила Комісії Печерова, бо в іншому випадку виникали б запитання: а для чого Комісія Печерова, якщо вона не може (не хоче) не лише розробляти, а й навіть винести профільний закон на обговорення, а чому це має робити наша Комісія? Більше того, коли наша Комісія очолила розробку дизайну гривні, зайнялася пошуком потужностей для виготовлення її першої

партії за кордоном і партнерів зі створення потужностей в Україні для друку грошей і цінних паперів, то Печеров, як тільки міг, ставив цьому палки в колеса... То був цікавий період. **Вам, молодим, цього не збагнути, для вас це здається неймовірним... Але Комісію з питань суверенітету України очолював один з найзапекліших противників суверенітету – Шульга, Комісію з питань банків і банківської діяльності – один з найзапекліших противників власної валюти і своєї банківської системи – Печеров. Комісію з питань оборони – один з помірних противників власних Збройних сил – Дурдинець, Комісію з питань сільського господарства – один з найактивніших противників ринкової економіки на селі – Чепурний. Неймовірно, але ми досягли суверенітету, незважаючи на те, що носіями ідеології суверенітету спочатку були лише 130 депутатів РУХівців...**

Окрім парламенту, до розробки пріоритетів реформування грошово-кредитної та бюджетно-податкової систем був причетний уряд і Національний банк. Хто із цих структур, як і з ким контактував з іноземними «агентами» – я інформації не маю, бо їх діяльністю ревносно опікувалася вищезгадана Комісія Печерова.

Стосовно «шокової терапії» я вже відповів... Але слід зробити наголос на відмінності умов не лише в парламенті, а й у суспільстві від умов проведення реформ у згаданих вами європейських країнах. Там ніхто з політиків не ставив під сумнів необхідність, доцільність суверенітету своєї країни. Український феномен – це коли частина політиків іде в парламент, щоб валити державу, її економіку, науку, культуру, мову... це коли політики надають сусіднім державам листи з проханням вчинити тиск на нашу державу чи спалювати її історію і застосувати до нас санкції! То є клініка, то є порушення зсихіки і зрадництво інтересів держави. Але це діагноз не лише політиків. В Україні є частина виборців, що голосувала і (вже менша) продовжує голосувати за обрання в парламент тих людей, які обіцяють знищити суверенітет, а саму державу знову віддати в рабство північному сусідові. У європейських країнах такий «феномен» відсутній. Скажіть, що будуть робити згадані категорії депутатів? Розвивати державу чи розкрадати її, банкрутувати її економіку, щоб полегшити її поглинання сусідом? Діагноз політиків, то є похідна діагнозу їх виборців. Що й сумно. За таких умов успіх можливіший лише як випадковість...

При соціалізмі в Україні були відсутні найелементарніші складові ринкових відносин, якщо не вважати продаж селянами на ринках вирощеної ними ж на присадибній ділянці продукції. Приватна власність була не лише заборонена, а й вважалася злочином. Жіночка, маючи швейну машинку в особистій власності, мала право пошити плаття лише своїй сім'ї. Якщо вона шила чужим людям і брала за це гроші, то ця ж машинка оголошувалася вже приватною власністю, а діяльність швачки – незаконним промислом. Машинку конфіскували, а швачку – на 2-3 роки в буцагарню. У європейських соціалістичних країнах товарне сільськогосподарське виробництво функціонувало майже в ринкових умовах. Окрім того, значна частина сфери послуг була приватною, частина легкої промисловості, народні промисли були приватними. Тобто населення не лише мало уявлення, що таке ринкова економіка, а й працювало в напівринкових умовах. В умовах обмеженої, але приватної власності. Тому їх населення легко сприйняло ринкові перетворення й активно в них включилося. У результаті названі вами країни, маючи гірший потенціал економік і стартові

умови, ніж Україна, нині випередили нас і за рівнем виробництва, і за соціально-економічними умовами життя, і за комфортністю й самопочуттям.

В Україні адаптувати населення в ринкові умови ведення господарства було непросто. **Щоб люди зрозуміли, що таке ринкова економіка, треба було 52 мільйони населення України вивести хоча б на півроку в країни з ринковими умовами функціонування, щоб вони хоча б побачили, як там живуть люди... Але то – фантастика. З одного боку, люди не вірили, що ринок – всерйоз і надовго. З другого боку, як казав Гельмут Коль, радянська система навчила їх погано працювати, брехати, красти, «стукати» в спецслужби на «неблагонадійних».** Привчила до лінощів і патерналізму, навчила компенсувати невисоку зарплату крадіжками того товару, який виробляють, і там, де виробляють. Радянська влада навчила людей мистецьки красти. Наприклад, у колгоспі був період, коли людям взагалі зарплату не видавали, а платили трудовими, за які видавали сільгосппродукцію. Але ж людям потрібно було купити і продукцію промислового виробництва – одяг, книги, радіо, телеприймачі. Тому вони с/г продукцію, отриману в колгоспах за трудовні і вирощену в домашньому господарстві, продавали на с/г ринках, а на зароблені кошти купували продукцію промислового виробництва. Обсяг натуроплати в колгоспах був мізерний, тому селяни (це навіть не називалося крадіжкою) брали з полів колгоспу будь-яку продукцію, що там вирощувалася, годували своїх тварин, розширювали в домашньому господарстві поголів'я свиней, курей, овець, рогатої худоби і продавали на базарі. «Партія» на це закривала очі. Але якщо хтось зайнявся політичною діяльністю чи косо плюнув у бік начальства чи системи, тоді його хапали, робили облік того, що він «міг» виростити на своєму городі, щоб утримувати наявне в нього господарство, а що мусив украсти, щоб прогнати велику кількість домашнього поголів'я тварин і птиці... А судили вже не за політичну позицію, а за крадіжки. Те саме творилося й на промислових підприємствах – несли із заводів і фабрик щоденно все, що погано лежало. А потім продавали. Як у селі, так і в місті – зливали пальне з державних машин для особистого транспорту і для продажу «наліво» і т.д.

Злодійство в торгівлі не мало меж... Вважалося, що мати знайомого працівника торгівлі було престижніше, ніж мати в друзях науковця-академіка, митця. Вище за значенням від знайомства з працівниками торгівлі було знайомство з партійними керівниками міста, області і вище...

У процесі малої приватизації всі магазини були віддані у власність працюючим там робітникам. І вони з найманих працівників перетворилися у власників магазинів. Але тяга до крадіжок, психологія злодія пересилила психологію господаря і власника... І після приватизації вони розікрали власні магазини. Десь читав, що з переданих у власність працівникам торгівлі магазинів власниками в магазинах залишилося не більше 3% від тих, хто отримав майно... Радянська влада привчила людей до безвідповідальності, навчила брехати, красти, непродуктивно працювати і «стукати на неблагонадійних». Цей тип людей і називається «совком».

Затягування «ділками» від влади реформ на селі передбачало, щоб власники паїв постаріли, були не здатні самі вести с/г бізнес, повимирали, а потім їх паї скупити за безцінь. Такий час вже настав...

Затягування приватизації в промисловості мало на меті ввести таку складну систему ваучерів, щоб люди

зневірилися в них і розпродали за безцінь. Так і сталося – мета «ділків» від політики досягнута. Я вносив свій варіант закону про приватизацію, що виключав, оминав схему ваучеризації, передбачав комп'ютеризовану систему підписки на майно. За моєю системою приватизація мала завершитися за півтора роки (закінчитися в травні 1993). Згадані півтора роки були б періодом нестабільності, після якого розпочався б процес постійного зростання економіки. **Але мою систему приватизації Верховна Рада «зарізала» завдяки Морозу і його прихильникам. Невдовзі буде 20 років від її початку, а приватизація не завершилася й донині, йде війна за майно. А війна – період нестабільності. Взамін моєї схеми приватизації була прийнята саме ця, нинішня схема приватизації, що відбувається й досі. Авторами цієї схеми були Олександр Пасхавер, Володимир Лановий і Олександр Барабаш. Але чомусь саме Пасхавер був основним «могильником» моєї схеми приватизації. Чому з цією роллю Пасхавера погодився і уряд, і парламент, тоді, коли сам Пасхавер не був ні членом уряду, ні членом парламенту, – мені не відомо.** То був період зародження й початку розквіту мафіозних схем в економіці. У парламенті пройшла схема приватизації Пасхавера завдяки комуністам. Її активно «пропихали» заступник Голови ВР Гриньов, голова Комісії з будівництва – Череп, секретар Комісії з питань економічних реформ – Барабаш, майбутній олігарх – Сербін та ін.

– Колишній Президент України Леонід Кучма пишається тим, що завдяки йому було сформовано великий національний капітал (фінансово-промислові групи Ахметова, Пінчука, Коломойського), чого немає у багатьох країнах Центральної Європи. Але в цих країнах є надзвичайно потужний середній клас, який виступає основою громадянського суспільства та соціально-ринкової економіки. В Україні олігархи монополізували більшість базових ринків, малий і середній бізнес працює на дискримінаційних умовах. На вашу думку, що необхідно зробити в сучасних умовах для того, щоб олігархічний капітал перестав «давити» малий і середній бізнес (хребет середнього класу), не викачував з України колосальні ресурси і не переводив прибутки в офшорні зони, сприяв модернізації фізично спрацьованого та морально застарілого основного капіталу більшості галузей господарського комплексу?

– При Кучмі не сформовано великий капітал, а створено умови для його «великого» розкрадання й привласнення, що в більшості випадків творилося не завдяки, а всупереч чинним законам.

У країнах Європи і в США капітал власника в сфері виробництва може подвоїтися протягом десяти років... В Україні – він подесятерився за десять років, це означає, що його примноження має характер, який лише віддалено нагадує законність...

Україна Європи і в США надшвидке збагачення і становлення мультимільонерів та мільярдерів сьогодні відбувається лише в інтелектуальній сфері. У сфері створення нових продуктів, продукції «першої пропозиції» – Google, Apple, Windows, Intel, а також у сфері спекуляцій фіктивним капіталом. В Україні – у сфері крадіжок бюджетних коштів, спекуляцій, а справжнім генераторам ідей та авторам інтелектуальних розробок створено умови лише для еміграції. На жаль... «Інтелектуали» від влади не здатні зрозуміти наукових інтелектуалів, якщо це не приносить

першим особистого доходу... Бо зростали вони і діяли в різних умовах і в різних середовищах... «Університети» перших овіяні «романтикою великої дороги», вони рицарі «плаща й кинджала» й нічки темної...

Щоб олігархічний капітал перестав «давити» малий і середній бізнес і не переводив прибутки в офшорні зони, потрібно, щоб антимонопольна політика здійснювалася відповідно до чинного антимонопольного законодавства, необхідно вдосконалювати її методологію. Чинне антимонопольне законодавство (окрім закону про держзакупівлі) дозволяє формувати конкурентне середовище і демонополізувати штучно створені монополії, обмежити монополізм природних монополій і не допускати змов серед суб'єктів ринку, карати за них, карати за зловживання монополієм становищем. Але Антимонопольний комітет України чинить протилежне, він став безплатним додатком, що обслуговує інтереси монополій і монополістів. Так само, як і суди та правоохоронні органи.

Удосконалення антимонопольного регулювання можна здійснити таким чином:

□ Поняття МОНОПОЛЬНОГО і ДОМІНУЮЧОГО становища на ринку слід законодавчо розділити.

□ Доцільно визначити монополієне положення на ринку – це контроль за 35% ринку (хоча слід було б розглянути і варіант зниження до 20%). Варто визначити домінуюче положення на ринку як контроль за 51% відповідного сегменту ринку і більше (в чинному законодавстві кількісний показник контролю сектору ринку для визнання положення домінуючим узагалі відсутній).

□ Слід законодавчо визначити, що суб'єкти, визнані монополістами, мають узгоджувати зміну цін:

- в умовах дефіциту пропозиції товарів – необхідно узгоджувати зміну цін в напрямі їх підвищення для недопущення розкручування інфляції;
- в умовах дефіциту попиту – слід узгоджувати зниження ціни для недопущення демпінгу з метою підризу конкурентів.

Примітка: З явищем масового демпінгу в конкуренції між резидентами, перехресним кредитуванням ми зіткнемося в майбутньому. На сьогодні наявна лише форма демпінгу за допомогою імпорту, в т.ч. імпорту надлишкового.

□ У сфері антимонопольного регулювання обмеження цін встановлювати шляхом регулювання рівня рентабельності до фондів, а не до собівартості; регулювання рівня рентабельності до собівартості – рівнем націнки; регулювати ціни заморожуванням лише в кризовий період, коли річні темпи інфляції починають набувати загрозливої тенденції – до рівня двозначних чисел. Але після зникнення загрози згадані обмеження слід скасовувати.

□ Ввести заборони на «горизонтальну фіксацію цін» у концертах. Ввести заборону на «вертикальну фіксацію цін» у холдингах, ФПГ і концертах за схемою «постачальник-споживач».

□ Таким чином розширити сферу поняття «незаконних» з точки зору антимонопольної політики дій в ціноутворенні й відповідно диверсифікувати санкції за них.

□ Ввести в законодавство такий вид порушень, як створення штучного товарного дефіциту, форм і способів його створення і визначити санкції за ці дії.

□ Слід запровадити санкції за цінові «шоки» на імпортовану продукцію, що влаштовуються резидентами України під маркою нерезидентів через посередницькі компанії, що зареєстровані в інших державах (офшорних зонах). Як правило, власниками офшорних компаній

є одночасно і резидентами, і монополістами на українському ринку товарів та послуг.

□ Для підприємців слід запровадити обов'язковість інформування АМКУ і його територіальні органи, Мінекономіки і місцеві органи влади про збільшення цін на товари, отримуваними від оптових продавців-монополістів.

□ Запровадити систему захисту від переслідування інформаторів (суб'єктів підприємницької діяльності) про антиконкурентні дії контрагентів.

□ Запровадити такий дієвий механізм впливу на порушника антимонопольних законів, як відстрочка покарання, відстрочка в сплаті штрафу з наступною амністією, у випадку, якщо порушник ліквідує порушення, поверне надлишково отримані суми, за період відстрочки покарання не здійснить жодного порушення антимонопольного законодавства. А якщо здійснить повторно в період дії відстрочки, то розмір санкцій до нього можна суттєво збільшити (наприклад, у п'ять разів).

□ Законодавчо запровадити механізми прямого впливу АМКУ на органи місцевої влади (та на посадовців) у разі порушення ними, невиконання, невчасного, неякісного або неповного виконання ними положень антимонопольного законодавства.

□ Жодна іноземна держава не може бути власником більше 20% українських активів в окремій галузі виробництва і реалізації продукції та не може контролювати більше 20% ринку товарів і послуг України.

□ Щоб олігархічний капітал не переводив прибутки в офшорні зони, не уникав оподаткування, потрібно навпаки – спочатку вдосконалити законодавство в напрямі створення юридичних і економічних бар'єрів і забезпечити їх реалізацію.

Слід також законодавчо врегулювати наступні положення:

□ НБУ має ввести обов'язковість 100-відсоткового продажу експортерами валютної виручки на внутрішньому ринку України – на період ліквідації феномену «офшорних втеч»;

□ заборонити повернення ПДВ на ті обсяги експорту, що здійснюються через офшори – постійно;

□ ввести додатковий 20-відсотковий податок на всі транзакції, що здійснюються через офшори;

□ відновити перелік товарів критичного імпорту, за номенклатурою і обсягами, який кредитувати в першу чергу у валюті інвойсу. Ввести 20-відсотковий податок на закупівлю валюти юридичними особами для потреб некритичного імпорту продукції – на період подолання кризи «курсу гривні»;

□ комерційні банки повинні отримати від уряду та НБУ виключний перелік товарних груп під контракти, на які вони матимуть право першочергового продажу (закупки на валютній біржі) валюти для імпортерів. Дублікат цієї інформації зобов'язана мати і митниця – для контролю за «фактом» імпорту. Для імпорту інших товарних груп на період кризи (де-факто) має стати практика неможливості купівлі валюти. Таким чином ми убережемо себе від санкцій ВТО: наша відповідь буде проста – немає валюти (замість митних бар'єрів, що запроваджені для імпорту);

□ не кредитувати імпорт продукції щодо груп товарів, які виробляються в Україні. Слід кредитувати приріст їх вітчизняного виробництва;

□ тимчасово заборонити продаж валюти під імпорт товарів без ввезення їх в Україну, а також під імпорт товарів і наступний їх реекспорт;

□ повернути в Україну незаконно вивезені її валютні резерви й не допускати нових випадків і «хвиль відпливу»

доларів з внутрішнього ринку України, а їх обсяги оподаткувати «щадним» податком у 15-20%;

□ обсяг коштів простроченої дебіторської заборгованості нерезидентів вилучати в безспірному порядку в резидента-експортера, якщо угода не була застрахована в іноземній страховій компанії і якщо страхова компанія не виплатила резиденту страхових платежів;

□ обсяги незаконних транзакцій щодо виведення коштів за кордон вважати збитками держави Україна. Згадані збитки повністю звернути на особисте майно тих працівників і керівників банків, що поставили на платіжних документах свої підписи, а також на тих працівників, кому за посадою визначено контролювати законність транзакцій. У частині, недостатній для покриття збитків, стягнення звернути на особисте майно керівників та членів наглядових рад банків та на особисте майно власників банків. І лише в останню чергу – на активи самого банку;

□ аналогічну суму збитків звернути і на особисте майно тих працівників фірм та їх власників, що видали платіжне доручення на незаконне перерахування валютних коштів за межі України. І лише в останню чергу – на активи самих фірм;

□ не зайве застосувати і важелі адміністративно-судового впливу. Коли в Казахстані один із банків зробив спробу вивести 200 мільйонів доларів за межі держави, і виникла підозра, що цей банк збанкрутує, Назарбаєв за одну ніч заарештував усе керівництво того банку. Через два тижні ситуація в банку вирівнялась. Гроші було повернуто, і більше ніякий казахський банк не сміє так «експериментувати»;

□ скоротити термін надходження імпортової виручки в Україну. Збільшити санкції за прострочення терміну повернення, неповноту повернення та за «амністування» банками-резидентами дебіторів.

Зрозуміло, що перелічені заходи можливі лише за однієї умови – наявності політичної волі влади для їх здійснення.

– Одним із гальмівних чинників соціально-економічного піднесення є висока вартість кредитних ресурсів для суб'єктів підприємницької діяльності, які надають вітчизняні комерційні банки. Багато фахівців це пов'язують із слабкістю вітчизняної банківської системи, а також з тим, що інтереси великих банківських установ лобюються на найвищому виконавчому та представницькому рівнях, навіть незважаючи на колосальні збитки, які несе реальний сектор економіки. Можливо, причина криється в тому, що нинішня банківська система формувалася стихійно в першій половині 90-х років, а її діяльність не відповідає та й нині не відповідає класичним принципам функціонування ринку позикового капіталу?

– У 20 років від народження дитячий інфантізм вже не має вирішального впливу на поведінку як особи, так і банку. Але рівень розвитку, рівень обізнаності, рівень професіоналізму, рівень відповідальності керівництва банків мають доленосне значення.

Рівень доступності кредитів є похідною від дій НБУ і від конкуренції на кредитному ринку. НБУ має встановлювати облікову ставку (як орієнтир для ставки комерційним банкам щодо залучення коштів на депозити) не нижче рівня інфляції (та її прогнозів) в економіці. Згаданий рівень – обов'язковий, щоб не допустити знецінення заощаджень контрагентів. Суттєво завищений НБУ розмір

облікової ставки, понад рівень інфляції, що триватиме довше одного обороту грошей у державі, стає самостійним і додатковим чинником для зростання інфляції. Тому облікова ставка НБУ має бути на рівні інфляції плюс 1-3% понад нею. Не може перевищувати на три процентних пункти рівня інфляції. На сьогодні при нульовій інфляції в Україні облікова ставка НБУ мала б бути не вище 3% річних. До цієї суми мають бути включені всі нинішні «приховані» й додаткові платежі позичальника банку.

Комерційні банки при цьому мали б залучати кошти на депозити за обліковою ставкою НБУ (плюс-мінус) 1 процентний пункт, тобто від 2 до 4% річних.

Видавати кредити комерційні банки повинні за депозитною ставкою, плюс 1,5-2,5 процентних пункти до депозитної ставки. Тобто за ставкою до 7% річних. Все, що вище, – дозволено державою для задоволення жадібності власників банків, що цілеспрямовано нищить економіку і можливості її зростання.

У ринковій економіці допускається зростання процентних ставок (окрім вищезгаданої схеми) лише в одному випадку – у випадку дефіциту як депозитних, так і кредитних ресурсів банків. На сьогодні дефіцит ресурсів відсутній. Банки заробляють на непрофільних видах діяльності й на невиправдано високих процентах за перерахування коштів між контрагентами. А економіка не кредитується через економічну недоступність кредитів – до 35% річних. НБУ або не вистачає розуміння вищенаведеного, або він готує розкручування інфляції, або своїм друзям-спекулянтам дано зелене світло на заробітки за рахунок паразитування на реальному секторі економіки.

Для наведення розумного порядку в банківському секторі й перетворення його зі стану паразита реального сектора економіки в стимулятора її зростання слід його оздоровити і провести наступні (основні) заходи:

□ забезпечити економічну доступність кредитів. Знизити ставки щодо кредитів і ліквідувати супутні, додаткові платежі з їх обслуговування. Сумарний розмір усіх платежів позичальника (понад повернення «тіла кредиту» за користування кредитними коштами не може перевищувати (в річному вимірі) двох відсоткових пунктів розміру середньозваженої депозитної ставки в кожному конкретному банку;

□ ліквідувати оплату банку за здійснення розрахункових операцій для підприємств, що базується на встановлених банком тарифах, як відсотках від суми розрахункової операції (платежу). Перейти на встановлюваний НБУ фіксований розмір оплати за розрахункову операцію (незалежно від суми платежу), здійснювану банком за дорученням юридичної та фізичної особи. Або змішану систему, за якою твердий тариф в 1 гривню (наприклад) за перерахування коштів банком розміром до 1 тисячі гривень, а вище цієї суми -0,1% від суми платежу. Але ні в якому разі 1-2% від суми платежу, як дозволено банкам нині;

□ на залишки коштів на поточних рахунках підприємств банк має нараховувати відсотки на рівні облікової ставки НБУ;

□ на залишки коштів на поточних рахунках фізичних осіб банк має нараховувати відсотки на рівні, що не нижчий від рівня інфляції за звітний період;

□ не кредитувати юридичних і фізичних осіб під купівлю акцій (фіктивного капіталу);

□ не кредитувати фізичних осіб під купівлю другого (наступного) житла (при наявності в сім'ї одного житла),

за аналогією – і автомобіля, без застави аналогічної суми, що знаходиться на депозиті, але не під заставу житла (автомобіля);

□ відділити ринки фіктивного й реального капіталів;

□ банки мають втратити право гравця на фондовому, фінансовому, страховому ринках України та за її межами;

□ непрофільні види діяльності банків не повинні перевищувати 3% активів банку;

□ негайно «заморожувати» всі операції з іноземними банками-банкрутами, «заморожувати» їхні активи в українських банках;

□ негайно «заморожувати» операції з українськими банками, відносно яких виявлена інформація про можливе їх банкрутство, і тих, де вже розпочато процедуру банкрутства;

□ встановити для керівного складу банків і членів наглядових рад наступні обов'язки й обмеження:

● всі особисті збереження працівники банку (та їх родичі по першій лінії) зобов'язані розміщувати на рахунках лише того банку, в якому вони працюють;

● особисті збереження банківські працівники та члени їх сімей матимуть право зняти з власного рахунку в банку лише через один рік після звільнення цього працівника з роботи в цьому банку. Винятки можуть становити випадки: нотаріально завіреної купчої першого будинку, першого автомобіля, довідки про операцію (лікування), смерть, путівки на відпочинок;

● право на продаж належних працівникам акцій банку, в якому вони працюють, має наступати не раніше одного року після звільнення цього працівника з роботи в цьому банку;

● законодавчо обмежити рівень грошових виплат для керівництва банків, відділень, філій рівнем, що не вищий від зарплати Прем'єр-Міністра України. Всі грошові виплати понад вказаний рівень мають автоматично спрямовуватися в акції банку, в якому вони працюють;

● **всі преміальні, надбавки, бонуси на період виходу з кризи керівники та працівники банку мають спрямовувати лише на збільшення статутного капіталу банку, в якому вони працюють. Туди ж спрямувати і дивіденди від акцій;**

□ у випадку доведення банку до банкрутства має обов'язково бути передбачена конфіскація майна керівництва банків і членів наглядових рад;

□ НБУ має забезпечити моніторинг ризиків у діяльності банків на основі розробки методології та встановлення коридору допустимості (оптимальності) у співвідношенні «ліквідність – прибутковість»;

□ при проведенні аудиторської перевірки банків має бути передбачена обов'язковість оцінки аудиторами не лише фінансів, а й стану менеджменту і маркетингу в банку;

□ НБУ слід розробити і постійно відкрито публікувати інформаційну базу щомісячної рейтингової оцінки результатів діяльності банків, а також матеріали і результати перевірок банків наглядовими органами. Рейтинговими показниками, що мають характеризувати діяльність комерційного банку, є: достатність капіталу (С); якість активів (А); рівень менеджменту (М); дохідність (Е); ліквідність (L);

□ НБУ слід розробити систему стрес-тестування. Метою застосування цієї системи має стати аналіз

і оцінка здатності банківського сектору протистояти «виключним, але імовірним» дестабілізуючим впливам. При цьому «виключні, але імовірні» впливи – це надзвичайні події, імовірність настання яких велика, а також тих впливів, імовірність яких невелика, але які в сумі можуть викликати серйозні потрясіння на ринку й призвести до суттєвих втрат у банківській системі. У складі цієї системи слід розробити методологію та інструментарій мінімізації втрат;

□ НБУ має отримати право (і зобов'язання) заборони на позитивну рекламу тих банків, які погіршили показники діяльності в порівнянні з минулим періодом, у яких переддефолтний стан, вводяться тимчасові адміністрації, мораторії на сплату кредиторської заборгованості, а також тих банків, що знаходяться в передбанкрутному стані або на стадіях санації чи банкрутства;

□ на рекламу будь-яких банків ЗМІ мають обов'язково брати дозвіл НБУ, а НБУ «фільтруватиме» від реклами неблагополучні банки;

□ за заборону реклами неproblemного банку банк може мати право на отримання компенсації від НБУ до 10% від його активів, вартість компенсації НБУ має розподілятися між тими його працівниками, хто підписував заборону на рекламу;

□ за необґрунтований дозвіл реклами проблемного банку та у випадку його банкрутства НБУ має повернути 100% втрачених юридичними і фізичними особами вкладень;

□ компенсацію втрат НБУ від виплачених юридичними і фізичними особами коштів вкладень звернути на особисте майно і бізнес членів Правління та Наглядової ради НБУ;

□ ЗМІ зобов'язані мати доступ до інформації про стан банків і відмовляти в позитивній рекламі проблемним банкам, щоб не вводити в оману населення та підприємства. За порушення цього зобов'язання ЗМІ мають нести 100% матеріальну відповідальність перед обманутими і потерпілими від неправдивої реклами вкладниками, яку потім звернути на майно винних працівників ЗМІ.

– На вашу думку, які на сьогодні існують потенційні резерви для суттєвого збільшення податкових надходжень до бюджетів різного рівня і що потрібно для цього зробити, щоб їх використати в найближчому майбутньому?

– Збільшити базу оподаткування, зменшити податковий тиск. Обсяги тіньової економіки сягають обсягів ВВП легального сектору економіки. Тому, зменшивши на третину податковий тиск на легальний сектор і оподаткувавши тіньовий, бюджет отримає приріст податкових надходжень на 40% від нинішніх фактичних.

Зростання ВВП країни має забезпечуватися за рахунок стимулювання державою бізнесової діяльності. Нинішній ВВП країни – 190 млрд. доларів, а потенційний – 2,2 трильона доларів! З урахуванням зниження податкового тиску на 30% обсяги надходжень до бюджету можуть зрости в гривні у 6 разів. Відповідно – зарплати та пенсії. А якщо вважати, що курс гривні вдвічі занижений до долара, то при ліквідації недооцінки гривні, зарплати й пенсії в доларовому еквіваленті можуть зрости в 12 разів! Але це при умові, що в Україні буде влада, яка створить умови для досягнення країною її потенційного ВВП.

Однак при цьому є проблема заощадливого витрачання коштів нинішнього бюджету. За Кучми обсяг ВВП був вдвічі меншим від нинішнього, чисельність населення на 7 млн. більшою від нинішньої чисельності, а коштів

бюджету вистачало і на безоплатну освіту, і на медицину. Чому сьогодні, коли обсяг ВВП вдвічі вищий, а населення зменшилося на 15%, не вистачає коштів бюджету на ці ж цілі? Крадуть!!! Приклади знайдете у ЗМІ. Крадуть у великому і малому. На закупівлю 10 швидкісних потягів у нас витратили коштів більше, ніж Польща на закупівлю 20. Вартість прокладки 1 км дороги, що розсипалася за один сезон, у 4 рази вища, ніж у розвинених країнах, де дорога до першого капремонту експлуатується 9-11 років. «Вишки Бойка» пам'ятаєте? Підручники для шкіл по 600 гривень, вишні для Президента по 700 гр. і т.д.

Радикальне вирішення проблеми – потрібно вміло стимулювати зростання економіки і головне – ПЕРЕСТАТИ КРАСТИ!

□ Зменшити видатки бюджетів у результаті скорочення 1/3 штатної чисельності працівників усіх гілок представницької та виконавчої гілок влади й органів місцевого самоврядування за рахунок комп'ютеризації та запровадження ІТ-технологій.

□ Ліквідувати функції, що гальмують розвиток бізнесу, шляхом суттєвого скорочення штату дозвільної системи і контролюючих органів. Сучасні комп'ютерні та інформаційні системи дозволяють це здійснити без втрати якості управління.

□ Вивільнити держбюджет від фінансування невластивих йому функцій торгівлі й посередництва, наприклад, перейти на прямі закупівлі газу в Росії господарюючими суб'єктами, підприємствами-споживачами, приватними власниками, господарськими й акціонерними товариствами.

□ Заборонити виплату заробітної плати за рахунок бюджетних коштів працівникам небюджетної сфери (наприклад, шахтарям).

□ Заборонити фінансування з бюджету господарської діяльності підприємств недержавної власності та державних підприємств госпрозрахункового функціонування.

□ Вирішити з внутрішніми та іноземними кредиторами питання відстрочки сплати заборгованості бюджетів терміном на п'ять років за кредитами (та платежами з їх обслуговування), взятими Урядом України, а також за кредитами, зобов'язання з погашення й обслуговування яких перейшли до уряду. Здійснити ревізію останніх.

□ Лише на період виходу з кризи повністю припинити державне фінансування капітальних середніх та поточних ремонтів пасивної частини основних фондів, що знаходяться в державній та комунальній власності (окрім ремонтів, необхідних для запобігання, недопущення аварій, травматизму і людських жертв).

– Ось ви згадали про зменшення адміністративного впливу на бізнес, що мається на увазі?

Для зниження рівня здирицтва з підприємців та хабарництва посадовців в органах влади й розширення свободи підприємництва слід:

□ запровадити заявницький принцип створення підприємств та ведення бізнесу;

□ ліквідувати «дозвільний принцип» на ведення бізнесу з боку виконавчої та місцевої влади, якщо ця діяльність дозволена законом;

□ заборонити виконавчій владі та органам місцевого самоуправління своїми рішеннями змінювати або встановлювати свої «правила гри» у веденні бізнесу всупереч змісту положенням чинного законодавства України;

□ зменшити кількість перевірок підприємств з боку всіх органів та гілок влади до однієї, комплексної, що здійснюється один раз на чотири роки і не може тривати довше одного місяця;

□ запровадити електронну систему звітності та перевірок;

□ ліквідувати право перевіряючих органів блокувати рух коштів на рахунках підприємств, окрім випадків попередження можливої «втечі» коштів з його розрахункових та депозитних рахунків з метою запобігання скоєння злочину та припинення незаконного підприємництва;

□ ліквідувати право перевіряючих органів зупиняти діяльність підприємства, окрім випадків припинення випуску шкідливої (за якістю) та забороненої до випуску продукції, недопущення подальших порушень підприємством екологічних правил, порушень норм охорони праці, техніки безпеки та запобігання техногенних катастроф, припинення незаконного підприємництва;

Примітка: хоча у випадку незаконного випуску якісної продукції логічніше, вигідніше було б не зупиняти сам випуск, а оштрафувати підприємця і дозволити подальший випуск та зобов'язати його усунути виявлені порушення.

□ заборонити контролюючим органам вимагати з підприємства будь-яку інформацію, окрім встановленої законом про статистичну звітність;

□ єдиним винятком із цього правила може бути випадок порушення кримінальної справи проти керівників і працівників підприємства;

□ заборонити всім контролюючим і правоохоронним органам вилучати оригінали документів підприємства, окрім як за рішенням суду, але при цьому на підприємстві обов'язково залишати завірені копії цих документів стороною, що їх вилучає. Це не допустить простою чи паралічу подальшої роботи підприємства;

□ перейти на безконтактну (електронною поштою) форму надання звітності та інформації, обов'язковість надання якої встановлюється законом;

□ на десять років накласти мораторій на зміну «правил гри» для внутрішніх та іноземних інвесторів, на зміну правил ведення господарської діяльності та ведення звітності бізнесом.

Для ліквідації рейдерства стосовно майна господарюючих суб'єктів необхідно:

□ формалізувати права власності. Нині нотаріально реєструються лише угоди про набуття власності, а не права власності. Але угоди можна опротестувати в суді, підкупити суд і змінити власника. Слід запровадити систему Торренса, за якою не вимагається нотаріального посвідчення угод на зміну власника, але після детальної перевірки здійснюється запис у держреєстрі прав власника на майно, що має абсолютну силу, яку опротестувати і змінити в суді або по-рейдерськи загарбати стає неможливо;

□ формалізувати права власника майна (індивідуального й корпоративного) на непідсудні форми, методи, способи самостійного захисту (в т.ч. збройного захисту) свого майна від чужого незаконного, злочинного посягання;

□ ліквідувати поняття (як інститут) «перевищення допустимого рівня самооборони» стосовно захисту свого майна;

□ задіяти інститут віндикації стосовно повернення майна з чужого незаконного володіння, в т.ч. набутого з порушенням приватизаційних законів;

□ НЕ задіювати інститут віндикації стосовно майна, набутого з порушенням законів, у т.ч. приватизаційних, якщо власник добровільно погоджується відновити порушені майнові права інших учасників, чії права були порушені в результаті здійсненого ними нікчемного правочину;

□ всі збитки та недоотриманий прибуток господарюючих суб'єктів, отримані за рахунок неправомірних

дій контролюючих, перевіряючих органів, компенсувати за рахунок відповідних бюджетів. А згадані втрати бюджету в обов'язковому порядку звертати на особисте майно і бізнес винних держслужбовців.

– На сьогодні розрахунки окремих вчених свідчать про значні вигоди, які несе для української економіки входження до Митного союзу. Хотілося б почути вашу думку з цього приводу?

– Все це «заказуха»... щоб полякати Європу, якщо Європа наполягатиме на зміні відношення влади України до прав громадян, до ведення бізнесу. Нібито Україна має «ліпшого жениха» – Росію, моральні цінності якої збігаються з «моральними» цінностями української влади... При СРСР я також читав те, які навіть не вигоди, а райські умови матимуть його громадяни, коли комунізм буде побудований, але при цьому ніхто не обіцяв, що на шляху до комунізму вже почнуть пливти ріки достатку в «кисільних» берегах... На відміну від КПРС, Росія обіцяє вигоди Україні вже ЗАРАЗ, вже СЬОГОДНІ.

Цифри – це математика, а математика – це в першу чергу логіка! Тому я у відповідь на це запитання спеціально відмовлюся від великих масивів цифр, не буду ними оперувати, а зупинюся лише на аналізі логіки. Логіки Росії. Що має зробити Росія, щоб Україна отримала обіцяні Росією «плюси», економічну вигоду від її інтеграції на СХІД, від її економічного «ДРАНГ НАХ ОСТЕН»? Знизити ціни на енергоносії для України... і зняти обмеження з українського експорту в Росію... Скажіть, будь ласка, а Росія та її бюджет від цього виграють? Ні! Однозначно – ні! Більше того – втратять. Тільки на зниженні ціни на газ для України втратять 5 млрд. доларів і майже половину від цього числа на зростанні поставок «зदेशвілої» нафти з Росії в Україну!!! А російські виробники аналогічної українській продукції виграють від посилення конкуренції на російському ринку в результаті повального експорту туди українських товарів? Ні! Однозначно – ні! А чи виграють російські виробники товару конкуренцію на міжнародній арені з українськими виробниками того ж товару, якщо в останніх знизяться витрати на її виробництво в результаті зниження ціни на газ? Ні. Програють. Вони й так програють українським виробникам у якості. А коли в українців ще й знизиться собівартість і ціна? ВВП Росії лише від цих трьох факторів відчутно впаде. Тепер я питаю: а для чого Росії такі жертви? Вона й справді готова платити таку ціну за інтеграцію України в ТС? Звичайно ж, ні. А якщо ні, то гіпотетичні вигоди України в ТС – міф, фальш, обман! А якщо Росія й погоджується на такі економічні жертви, то причину «приставання» Росії, причину «сватання» України в ТС слід шукати в інших площинах... Якщо Вас це зацікавить – дам відповідь у наступному інтерв'ю.

Росія сьогодні себе позиціонує як імперія, але структура її економіки, а особливо експорту – колоніальна. Росія – сировинний придаток Європи. Її економіка та фінанси сидять на нафтогазовій голці. І її майбутнє залежить лише від кількох факторів – будуть купувати її нафту і газ чи ні? А якщо будуть, то в яких обсягах, за якою ціною і як довго? Від цих же факторів залежить і «благополуччя» російського громадянина.

Структура української економіки більш стійка, тому що базується на власному виробництві продукції. З початку кризи українська гривня девальвувала на 60%, одним із факторів її девальвації було зростання цін на нафту із 47 доларів за барель до 147 дол./бар у 2008 році. А російська валюта, що мала виграти від цього, теж девальвувала. За час від початку кризи до сьогоднішнього дня

російська валюта девальвувала на 50%. А ціна на нафту нині становить 111 дол./бар. Це, звичайно, не 147 доларів, як було у 2008, але й не 47, як було у 2006. Парадокс...

Росія перебуває в такому стані, що вже не перекирватиме газовий кран Україні і не казатиме «не нравіться наш газ, купіть в другому місці», а проситиме нас побільше купувати газу в неї.

Парадокс ще й в тому, що Росія від зниження закупівель у неї енергоносіїв Україною змушена буде піднімати внутрішні ціни на газ і продукти переробки нафти, бо виникнуть проблеми з наповненням російського бюджету. А піднімати ціни для внутрішніх споживачів їй не дуже сподобається... Якби економіку Росії накласти на умови функціонування України, тобто коли Росія вимушена була б купувати енергоносії так, як і Україна сьогодні, то Росія як держава перестала б існувати за 4 місяці! Порожні полиці магазинів, порожній бюджет, порожні кишені працівників бюджетної сфери. Тому економічна потуга нинішньої Росії, то «понты проходящие».

Рік тому Україна підписала Угоду про вільну торгівлю з країнами СНД. Росія обіцяла Україні ефект від підписання – додатковий приріст 3,5% українського ВВП. Зона вільної торгівлі для України юридично розширилася. А що ж відбулося насправді? Росія почала її штучно звужувати! Блокувати вільний експорт України. Результат – падіння українського ВВП. З того часу як ратифікували Угоду, чотири квартали поспіль іде падіння ВВП України. Ось тобі, бабусю, і Юр'ів день... А як же з виконанням гарантій Росією щодо зростання ВВП України? Дійсність виявилася занадто жорстокою для України, але не витверезвлюючою для її влади! Отже, то були пусті обіцянки, що будувалися на сфальсифікованих розрахунках! І Росія змогла обманути Україну тому, що влада України погодилася бути обманутою!

Тепер Росія каже, що від вступу до МС ми матимемо такий же ефект. Виникає запитання – такий же, як від Угоди про зону вільної торгівлі? Обіцяний Росією чи фактично отриманий Україною? Якщо влада України знову «повірить» цьому художньому свисту Росії, то це вже діагноз, підставою якого є «ефект граблів»...

Росія обіцяла Білорусі приріст профіциту від її торгівлі в умовах МС на 1,6 млрд. доларів. Що отримала Білорусь за фактом – постійний дефіцит торговельного балансу й девальвацію її «зайчиків» більш ніж у 30 разів!!! Білорусь – член МС, а й донині веде з Росією виснажливі торговельні війни. Приклад Білорусії не витверезвлює українських «солдатів удачі» від спокуси заробити в Митному союзі? А де обіцяний Росією профіцит для Білорусі? Чому він перетворився на дефіцит? Росії треба було затягнути Білорусь у МС, тому вона й обіцяла золоті гори... А як порохували за фактом – просльозилися... Не в Росії (бо там посміялися), а в Білорусі. Обіцянки – цяцянки...

Найефектніший приклад результативності імперських «обіймів» Кремля – Білорусь. Білорусь знає, хто скупив і розвалив її підприємства жорсткими обмеженнями в доступі на російський ринок. Чого тільки коштують проблеми «Білоруськалію» – найбільшого виробника в Європі... Нафтопереробні заводи Білорусі працюють у режимі суттєво недовантажених потужностей, адже Росія відмовилася постачати Білорусі нафту, в необхідних для неї обсягах...

Росія не цінує друзів. І хто з нею входить у дружні стосунки, того Росія починає вважати васалом, якого можна принижувати, інтересами якого можна нехтувати. На жаль, Росія і в XXI столітті виявилася не підготовленою до цивілізованих міждержавних стосунків. І не

лише з Україною. Бо основою її стосунків як усередині країни, так і в зовнішніх зв'язках залишилася дипломатія канонерок!

Висновки: 1. Згадані Вами розрахунки – є політизований фальсифікат. Сир у мишоловці. 2. Росія – партнер не лише ненадійний, а й недобросовісний. 3. Для України гірше від війни з Росією (економічної, політичної, торговельної, інформаційної) може бути лише дружба з нею та входження в Союз!!!

– Володимире Мефодійовичу, припустимо, що найближчим часом буде підписано угоду про зону вільної торгівлі з ЄС. Україна ще на крок наблизиться до вступу в європейське регіональне об'єднання. Чи не посилить це сировинну спрямованість вітчизняної економіки, оскільки існує значний розрив між високотехнологічною економікою ЄС та ресурсоємним господарським комплексом України?

– І так, і ні... Стосовно дефініції. Названа угода за суттю не є угодою про вільну торгівлю, а про поступове зниження бар'єрів у торгівлі, про полегшення умов торгівлі... Але спочатку розглянемо ситуацію від протилежного. Чи дає позитивний ефект зведення економічних бар'єрів? Україна ввела спецмити на імпорт автомобілів, планує вводити утилізаційний збір, щоб «захистити інтереси внутрішнього виробника». З квітня імпорт автомобілів в Україну суттєво впав. Чи допомогло це українському автопрому? Ні. Бо в результаті ми отримали падіння обсягів внутрішнього виробництва й продаж автомобілів у 2,6 рази менший порівняно з минулим роком.

Протекціонізм призводить до монополізації, а це зниження якості й зростання цін. Українці вважають за ліпше купити б/в автомобіль, але іноземного виробництва, бо вони якісніші, більш економічні та екологічні. Звідси перший висновок – протекціонізм, патерналізм у виробництві товарів призводить до зниження рівня конкуренції та падіння якості продукції внутрішнього виробництва. Без створення державою конкурентного середовища надії на підвищення конкурентоспроможності продукції – алогічні. Висновок другий, що йде в розріз з існуючою теорією, – державам слід розробляти програми щодо захисту потреб споживача, а не виробника. А захист інтересів виробника має бути підпорядкований цій ідеї – похідною від неї. Адже виробник – це теж споживач сировини, матеріалів, комплектуючих, а їх якість є основною складовою в забезпеченні якості випуску кінцевої продукції. Висновок третій – розширення зони вільної торгівлі за національні межі має стати засобом захисту інтересів споживача.

Якщо виходити з цих трьох висновків, то українські фірми, що випускають продукцію, змушені будуть підвищувати якість своєї продукції для забезпечення підвищення конкурентоспроможності на спільному з Європою ринку. Що призведе до гонки за зростання конкурентоспроможності продукції, від чого виграє не лише європейський споживач, а й український. Фірми, що нехтуватимуть цим, – банкрутуватимуть, і лише зміна власника відновить її участь у боротьбі за споживача. Слід усвідомлювати, що ринок експорту сировини має своїх власників, тому неефективний власник-виробник не зуміє відібрати бізнес в ефективного експортера сировини.

Нинішні експортери сировини забажають підвищувати свої прибутки. А це можливо не лише шляхом екстенсифікації, а в основному в результаті інтенсифікації та вертикальної інтеграції. Коли той же експортер переходить від торгівлі сировиною, потім до торгівлі

напівфабрикатами, а згодом уже виробами кінцевої продукції. Приклад: Україна продавала Європі спочатку нелущене насіння соняшнику, потім – лущене, далі – соняшникову олію в цистернах, а тепер олію фасовану в пляшках і бутельовану. При незмінних площах посіву соняшнику вартість експорту зросла майже втричі. Перехід від торгівлі сировиною до торгівлі готовим продуктом (олією) підвищив і прибутки фірм та їх інвестиційні можливості. Тепер ці фірми замислюються над розширенням видів сільськогосподарських культур, які вони почнуть вирощувати, і видів продукції, які можна буде експортувати. Наприклад, вирощувати і торгувати зерном пшениці, кукурудзи, потім борошном з неї, а далі макаронами, пластівцями і т.д.

Щороку дефіцит продуктів харчування у світі збільшується на 1%. Українська земля здатна прогодувати до 400 мільйонів людей з розрахунку 150 доларів на особу в місяць. Якщо ефективно використовувати потенціал української землі і торгувати кінцевими продуктами переробки, а не сировиною, то АПК здатний принести в скарбничку ВВП України доробок розміром у 700 млрд. доларів. Тоді як нині ВВП всіх галузей економіки України становить усього 190 млрд. доларів (за національною системою рахунків). При зростанні дефіциту продовольства зростатиме і вартість експортованої продукції.

– Все це так, але Європа сама не має куди збувати свою с/г продукцію. У Європі продукція українського села не потрібна, бо збанкрутують її фермери...

– І так, і ні – одночасно. Можливо, ви пам'ятаєте, який галас піднімала Європа, коли Україна адміністративно ввела обмеження на експорт зерна, олії в Європу. Чому Європа у продовольстві самодостатня? Ключик до розгадки простий – українська земля за 20 років облогування не бачила не лише гербіцидів, пестицидів, а й мінеральних добрив. Тобто **українська с/г продукція екологічно чиста**. Тому мудрі європейці купували нашу продукцію, а свою відправляли на експорт за межі ЄС, оскільки дефіцит продовольства у світі зростає і світовий продовольчий ринок розширюється. Так чинила Європа в момент, коли ми були конкурентами. При входженні в майбутньому України в ЄС ми перестанемо бути конкурентами, а сумарний обсяг експорту с/г продукції за межі ЄС зросте на обсяги, що дорівнюють українському с/г потенціалу, що позитивно вплине на стійкість європейської валюти.

Стосовно **промислової продукції**. Промисловий потенціал України удвічі вищий від її с/г потенціалу.

Наукоємна промисловість. Україні слід розробити цільову програму щодо запуску повного, замкнутого внутрішнього циклу з виробництва пасажирських і транспортних літаків, гелікоптерів, авіасток, військових і наукових безпілотників, адже потенціал для цього в Україні є! Тоді як у нішу пасажирських літаків пробитися стає все важче. Україна могла б створити з десяток компаній транспортної авіації, оскільки ніша в цьому сегменті не зайнята не лише в Європі, а й у світі, а кращих транспортних літаків від «Мрії» та «Руслана» досі не створено. Але у влади й олігархів немає для цього бажання, бо це не такі «швидкі гроші», як від торгівлі й обладок. Те ж саме стосується ракетної техніки, суднобудування.

У виробництві **комп'ютерної техніки й авіоніки** в Україні провал. Але ми могли б розпочати на своїх майданчиках збірку в кооперації з Європою, а потім і виготовлення. Є науковий потенціал, промисловий – слід створювати. Українські програмісти, ІТшники вже

входять у десятку найпрофесійніших (особливо хакери). Але й хакерство – не лише вид хобі, не лише зловмисність, а й різновид незатребуваності мізків суспільством.

Візьмемо **легку промисловість**. За радянських часів українська якісна скатертина з льону продавалася в Японії за вартістю японського мотоцикла. У СРСР Україна була монополістом з льняних виробів. У Європі льонарство не розвинене, тому Україна не становитиме для Європи конкуренції у виробках з льону, але зменшить її залежність від імпорту. В Україні простоюють більше десятка льонозаводів і льонокомбінатів, а ще більше – швейних фабрик. Полісся (зона поширення льонарства), тобто земля, де вирощували льон, облогує, а поліщуки на заробітках за кордоном. Відновлення їх роботи – справа одного року. Україна зменшить обсяг імпорту виробів легкої промисловості і наростить експорт, поліпшиться торговельний баланс, люди отримають роботу, підуть податки до бюджету. Вибачте, можливо ви сміятиметеся з такого прикладу, але Україна нетто-імпортер памперсів, на імпорт яких витрачає понад 0,5 млрд. доларів. А відродивши легку промисловість, чи не могла б Україна їх виготовляти з відходів від розкрою?

Виробництво **побутової техніки** в Україні майже відсутнє, за винятком дореволюційного «НОРДу». Тому частину виробництва Європа могла б перенести в Україну як у державу з досить великою ємністю ринку цих товарів.

Я взяв крайні приклади – від великого до малого. Але у всіх напрямках є перспектива кооперації. Є перспектива для європейських інвестицій, оскільки в Україні високоосвічена і поки що дешева робоча сила. Відсутні або незначні податки на майно й землю. В Україні маса непрацюючих підприємств зі створеною промисловою інфраструктурою. Україні потрібні європейські, а не російські техніка і технології в національну промисловість. Ними треба лише технічно «запакувати» існуючу пасивну частину підприємств, що простоюють. Адже пасивна частина фондів, на створення якої потрібні великі витрати, а їх формування найтриваліше в часі, в Україні є. Українські гастарбайтери повернулися б в Україну і суттєво зменшили б соціальне напруження в Європі через свою конкуренцію європейському робітникові. Тому створення СП, де вклад української сторони – пасивна частина фондів, а іноземна – активна частина, є реалістичним.

Потенційний рівень ВВП України в результаті переозброєння й повного завантаження потужностей має перспективу внаслідок інтеграційних процесів наблизитися до ВВП країн – локомотивів ЄС. Що тільки посилить потенціал ЄС у світі та підвищить стійкість її валюти.

Європа бажає, щоб Україна стала одним з локомотивів ЄС, а не причіпним вагоном. Європа зацікавлена, щоб інтеграція України в Євросоюз додала свіжої крові в ЄС, а не висмоктувала її з ЄС. Україна зможе стати членом ЄС, коли в Європі усвідомлять, що Україна досягла рівня потенційного «локомотиву». Європа постійно демонструє, що двері в ЄС і НАТО для України залишаються відкритими. Вони натякають, щоб Україна не лопилась у відкриті двері, а зробила все від неї залежне, щоб увійти в європейський дім бажаним гостем і залишилась у ньому ефективним співгосподарем.

– Дякуємо за інтерв'ю.

Інтерв'ю підготував Вадим Бардась